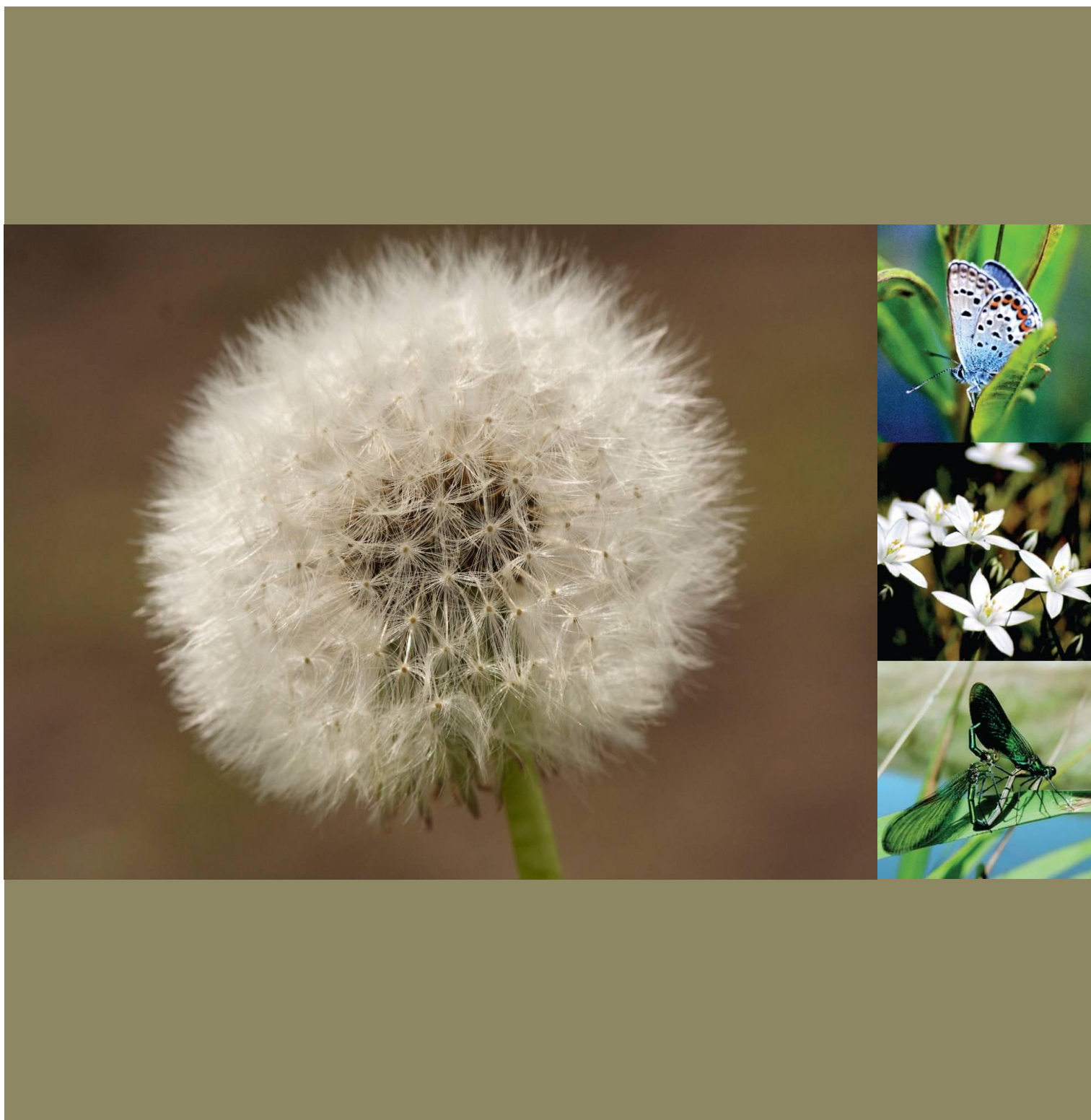

Aanvullend onderzoek Halvemaanstraat in Zutphen

rapportnummer 1263

Aanvullend onderzoek Halvemaanstraat in Zutphen

Onderzoek naar het voorkomen van vleermuizen en huismus

Colofon

Zelhem : december 2012

Rapportnummer : 1263
Projectnummer : 1891

Opdrachtgever : Ingenieursbureau Land
Contactpersoon : Dhr. J. Ros

Opdrachtnemer : Stichting Staring Advies
Dr. Grashuisstraat 8
7021 CL Zelhem
T 0314 641910
F 0314 641909
info@staringadvies.nl
www.staringadvies.nl

Auteur(s) : ing. R. Boerboom / drs. L.M.A. Witjes

Eigendom

Dit rapport is vervaardigd op verzoek van de opdrachtgever. Het rapport blijft eigendom van de opdrachtgever. Niets uit dit rapport mag worden vervaardigd en/of openbaar gemaakt worden d. m. v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

Betrouwbaarheid

Dit onderzoek is op zorgvuldige wijze uitgevoerd conform de toepasselijke en van kracht zijnde natuurwet- en regelgeving. Het onderzoek betreft een momentopname en geeft een inschatting van de geschiktheid van de onderzoekslocatie voor beschermde soorten. Het incidenteel voorkomen van beschermde soorten is echter nooit met zekerheid te voorspellen. Stichting Staring Advies accepteert daarom op voorhand geen aansprakelijkheid ten aanzien van eventuele beslissingen die de opdrachtgever naar aanleiding van het door Stichting Staring Advies uitgevoerde onderzoek neemt. Stichting Staring Advies is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van Stichting Staring Advies; opdrachtgever vrijwaart Stichting Staring Advies voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing.

Kwaliteitszorg

Stichting Staring Advies is lid van het Netwerk Groene Bureaus (NGB). Het Netwerk Groene Bureaus is de brancheorganisatie voor groene adviesbureaus. Het Netwerk werkt aan de kwaliteit van advisering gericht op natuur, landschap, water, milieu en ruimte en behartigt de belangen van groene adviesbureaus. Het Netwerk hanteert een gedragscode die opdrachtgevers en andere belanghebbenden een basis biedt om de leden aan te spreken op de kwaliteit van hun werk.

www.netwerkgroenebureaus.nl

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Beschrijving onderzoeksgebied	5
3	Het onderzoek	6
	3.1 Methode	6
	3.2 Resultaten	7
4	Toetsing aan de Flora- en faunawet	10
5	Conclusie	13
	Literatuurlijst	14
	Bijlage 1 Aangetroffen vleermuissoorten	15
	Bijlage 2 Wettelijk kader	17

1 Inleiding

Voor de voorgenomen ruimtelijke ontwikkeling in het plangebied verlangt de huidige wetgeving een gedegen onderzoek naar flora en fauna in verband met de zorgplicht die de Flora- en faunawet een plannenmaker oplegt. Naar aanleiding van een, door Aequator Groen en Ruimte bv, uitgevoerde quickscan natuurtoets op de locatie heeft de heer Ros van Ingenieursbureau Land Stichting Staring Advies gevraagd voor de uitvoering van een gericht onderzoek naar het vóórkomen van vleermuissoorten en de huismus. Deze soorten zijn streng beschermd krachtens de Flora- en faunawet en de EU Habitatrichtlijn.

Tijdens de uitvoering van het onderzoek wordt het voorkomen van vleermuizen en de huismus in en rond de te slopen gebouwen en aanwezige bomen nagegaan. Daarnaast wordt onderzocht op welke wijze de plannen voor de locatie in overeenstemming gebracht kunnen worden met hetgeen bepaald is in de Flora- en faunawet en de EU Habitatrichtlijn.

2 Beschrijving onderzoeksgebied

Beschrijving plangebied

Het plangebied ligt in de bebouwde kom van Zutphen en ligt globaal tussen de Halvemaanstraat, de David Evekinkstraat, het Ruitershofje en de Melatensteeg. Het plangebied bestaat uit een verharde parkeerplaats, twee onverharde parkeerplaatsen en een aantal gebouwen, bestaande uit enkele woningen en een voormalig garagebedrijf. Rondom de meest noordelijk gelegen parkeerplaats zijn enkele groenstroken te vinden. Deze groenstroken bestaan uit een bomenrij met struikvormers en een dicht braamstruweel (zie figuur 1).

Geplande werkzaamheden

De huidige bebouwing zal gesloopt worden. Opgaande beplanting zal voor een groot deel verwijderd worden. Medio 2013 zullen de bouwwerkzaamheden voor woningbouw gaan starten (aankondiging van de gemeente Zutphen). De exacte werkzaamheden; het aantal woningen en de exacte locatie binnen het plangebied, zijn nog niet bekend.

Figuur 1. Luchtfoto van het plangebied (rood).

3 Het onderzoek

3.1 Methode

Vleermuizen

De onderzoeksintensiteit is bepaald op basis van de te verwachten soorten en het gebiedsgebruik. Richtinggevend hiervoor is het Protocol voor vleermuisinventarisaties van de Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdiervereniging VZZ. De te slopen gebouwen zijn potentieel geschikt als verblijfplaats voor gebouwbewonende soorten als de gewone dwergvleermuis en de laatvlieger. Het vleermuisprotocol adviseert om bij het vermoeden van dergelijke verblijfplaatsen gericht vleermuisonderzoek uit te voeren middels 2 avond- of ochtendbezoeken in de periode mei-juli en 2 avond- of ochtendbezoeken in de periode augustus-september.

Uit een eerder uitgevoerde quickscan natuurtoets is gebleken dat er een aantal bomen aanwezig rondom de parkeerplaatsen in het plangebied, waar mogelijk geschikte holten voor boombewonende vleermuizen aanwezig zijn. De bomen zijn potentieel geschikt voor met name de rosse vleermuis en de ruige dwergvleermuis. Het vleermuisprotocol adviseert om ook bij het vermoeden van dergelijke verblijfplaatsen gericht vleermuisonderzoek uit te voeren middels 2 avond- of ochtendbezoeken in de periode mei-juli en 2 avond- of ochtendbezoeken in de periode augustus-september. SSA heeft gedurende het veldseizoen van 2012 deze onderzoeksronden uitgevoerd (zie tabel 1).

Bezoek	Datum	Tijd	Weersomstandigheden
Ronde 1	5-jun-12	21.30 uur	droog, onbewolkt, 23°C, wind 0 Bf
Ronde 2	5-jul-12	21.15 uur	droog, zwaar bewolkt, 18°C, wind 1 Bf
Ronde 3	4-sep-12	21.30 uur	droog, onbewolkt, 15°C, wind 0 Bf
Ronde 4	20-sep-12	21.00 uur	droog, half bewolkt, 10°C, wind 2 Bf

Tabel 1. Bezoekdata vleermuisonderzoek (onderzoekers Rick Boerboom en Bart Otten).

Dit onderzoek heeft in grote lijnen plaatsgevonden in de avondschemering. De voorkomende vleermuissoorten zijn opgespoord met behulp van een bat-detector. Door op verschillende tijdstippen gerichte methoden toe te passen, zijn alle te verwachten gebruiksfuncties van het gebied in beeld gebracht voor de verschillende aangetroffen soorten. Daarnaast is middels een visuele controle gericht gezocht naar sporen van vleermuizen, zoals uitwerpselen, vetstrepen op de muren en prooiresten.

Huismus

De te slopen panden zijn potentieel geschikt als vaste rust- en verblijfplaats voor de huismus. De beste periode om huismussen te inventariseren is in de broedperiode van de soort, tussen 10 maart en 20 juni. Bij de inventarisatie zijn zoveel mogelijk de tjirpende mannetjes van de huismus genoteerd die directe binding hebben met een (potentiële) broedlocatie. Het plangebied is in 2 ronden onderzocht met een tussenperiode van minstens 2 weken. De bezoeken zijn in de ochtend uitgevoerd, omdat dan de activiteit van de huismus het grootst is (zie tabel 2).

Bezoek	Datum	Tijd	Weersomstandigheden
Ronde 1	14-mei-12	08.00 uur	droog, half bew olkt, 16°C, w ind 2 Bf
Ronde 2	13-jun-12	08.30 uur	droog, onbew olkt, 19°C, w ind 1 Bf

Tabel 2. Bezoekdata huismusonderzoek (onderzoeker Rick Boerboom).

3.2 Resultaten

3.2.1 Vleermuizen

Visuele controle

Het plangebied bestaat uit enkele woningen en een leegstaand garagebedrijf. Een deel van de woningen wordt nog bewoond, een gedeelte staat leeg. De panden zijn door de aanwezigheid van spouwmuren en dubbel dakbeschoot potentieel geschikt als verblijfplaats voor gebouwbewonende soorten. Aanwezige hoekpannen, spouwgaten en kieren en gaten in de dak- en gevelconstructie bieden mogelijke invliegopeningen voor vleermuizen. Tijdens de onderzoeksronden zijn geen sporen (uitwerpselen, vetstrepen, prooi-resten etc.) van vleermuizen op of nabij de panden aangetroffen.

Ook bij de bomen in het plangebied zijn geen sporen van vleermuizen gevonden. De meeste bomen zijn vrij jong en bevatten geen holten, loszittende schors of vogel- of vleermuis-kasten die in gebruik kunnen zijn als verblijfplaats door vleermuizen. In een plataan langs de parkeerplaats zijn enkele holten zichtbaar. Deze holten zijn echter ongeschikt om als verblijfplaats voor vleermuizen te dienen, aangezien de holten niet naar boven zijn uitgerot.

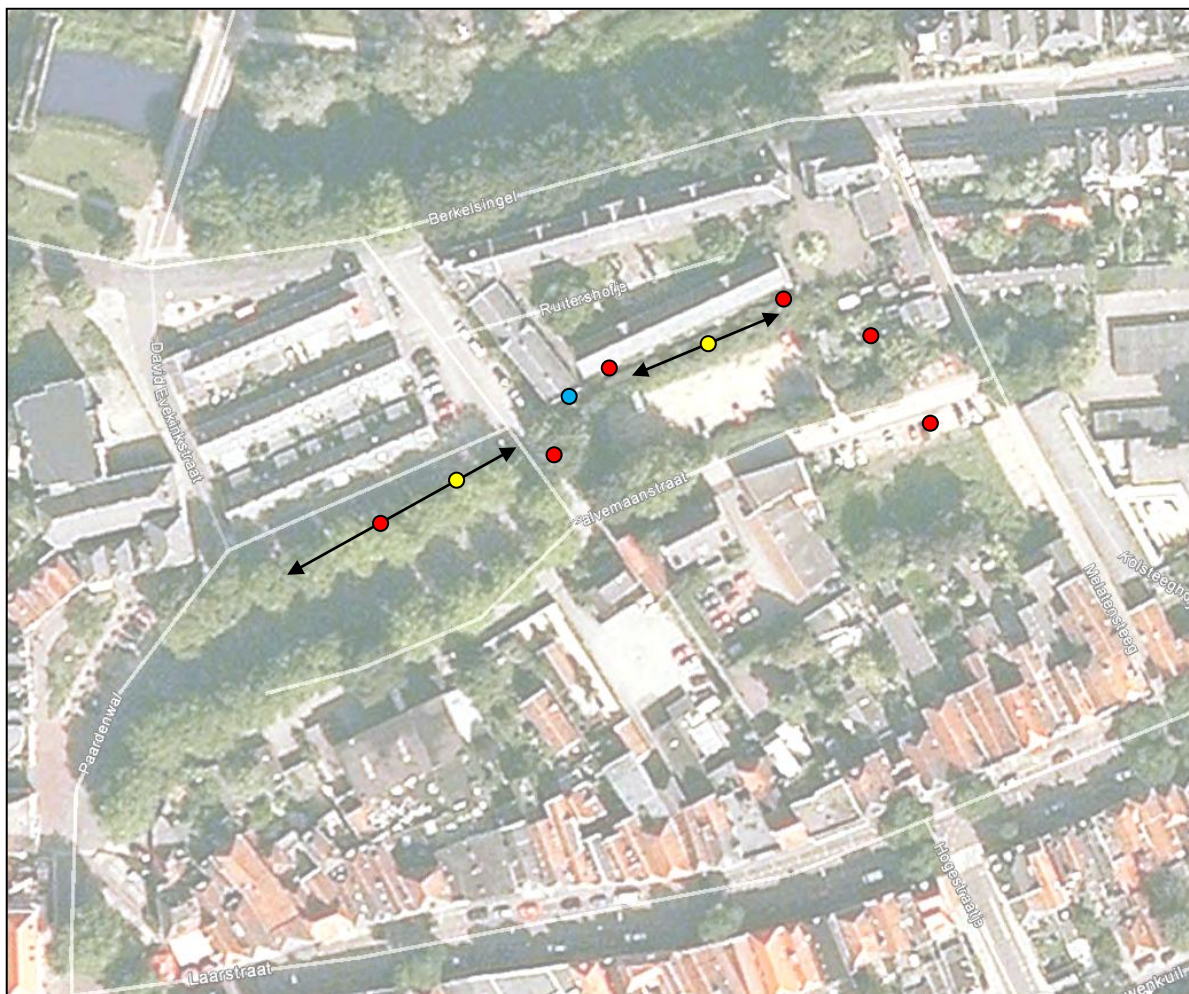
Auditieve controle

Het plangebied is gedurende 4 onderzoeksronden geïnventariseerd op aanwezige vleermuizen met behulp van een bat-detector. Er zijn tijdens dit onderzoek 3 gebouwbewonende vleermuissoorten waargenomen binnen het plangebied: de gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*), de gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*) en de laatvlieger (*Eptesicus serotinus*) (zie bijlage 1). Er zijn geen verblijfplaatsen aangetroffen binnen het plangebied. Tijdens de najaarsronden zijn langs vliegende roepende (baltsende) mannetjes van de gewone dwergvleermuis waargenomen. Paarverblijven konden echter ook niet worden vastgesteld in het plangebied.

Gebiedsgebruik

Vermoedelijk hebben de waargenomen vleermuizen hun verblijfplaatsen in gebouwen in de omgeving van het plangebied. Diverse gebouwen in de omgeving van het plangebied zijn potentieel geschikt als verblijfplaats voor gebouwbewonende soorten. De verblijfplaats bevindt zich vermoedelijk in de directe omgeving van het plangebied, aangezien de dieren al relatief vroeg op de avond waargenomen worden.

Het opgaand groen binnen het plangebied is onderdeel van het foerageergebied van vleermuizen. Er foerageren tijdens elk bezoek enkele exemplaren van de gewone dwergvleermuis (3-6) en de laatvlieger (1-2) in het plangebied (zie figuur 2). Van de gewone grootoorvleermuis is eenmalig 1 foeragerend exemplaar aangetroffen tijdens de tweede najaarsronde (zie figuur 2). Er zijn steeds relatief lage aantallen foeragerende vleermuizen aangetroffen in het plangebied. Het betreft dieren die hun verblijfplaatsen in de directe omgeving hebben. De vleermuizen foerageren verspreid over het plangebied. Met name de rijen met platanen op de verharde parkeerplaats en de bomenrijen/groenstroken langs de onverharde parkeerplaats voornamelijk in het oostelijke deel van het plangebied worden gebruikt als foerageergebied. Een vliegroute van vleermuizen kon niet worden vastgesteld.

Figuur 2. Verspreiding vleermuizen in plangebied Halvemaanstraat in Zutphen.

- Gewone dwergvleermuis
- Laatvlieger
- Gewone grootoorvleermuis
- ↔ Voornaamste vliegrichting

3.2.2 Huismus

De te slopen panden zijn potentieel geschikt als vaste rust- en verblijfplaats voor de huismus. Er zijn tijdens het gerichte huismusonderzoek geen nesten van huismussen aangetroffen binnen het plangebied. In de bebouwing aan het Ruitershofje, ten noorden van het plangebied, broedt een kolonie huismussen. De kolonie bestaat uit ongeveer 10 broedpaar. De huismussen duiken geregeld via de dakgoot onder de pannen. De vogels nestelen hier onder de dakpannen. Er is transport van voedsel en nestmateriaal waargenomen. De mannetjesmussen waren druk aan het zingen op het dak van dit gebouw, waarmee aangegeven wordt dat zich hier de territoria en broedgevallen bevinden.

De bij het plangebied horende onverharde parkeerplaats met braamstruweel wordt intensief gebruikt door deze huismussen als foerageergebied, uitkijkpost en schuilgelegenheid. Vermoedelijk benutten de mussen de onverharde parkeerplaats ook om een zandbad te nemen en water te drinken in regenplassen.

Het slopen van de panden heeft geen negatieve gevolgen voor de huismus. De onverharde parkeerplaats met omliggende groenstrook behoren echter wel tot het essentieel leefgebied van de broedkolonie huismussen. Wanneer deze groenstrook en de onverharde parkeerplaats geruimd worden ten behoeve van nieuwbouw, wordt de functionaliteit van het leefgebied van de huismus aangetast.

3.2.3 Overige waarnemingen

Gierzwaluw

Tijdens het onderzoek naar huismussen en vleermuizen zijn steeds foeragerende gierzwaluwen waargenomen in de omgeving van het plangebied. Met name 's avonds was steeds een groep gierzwaluwen boven de bebouwing aanwezig. Er zijn geen in- of uitvliegende gierzwaluwen waargenomen bij de bebouwing in het plangebied. De broedplaats van deze kolonie bevindt zich vermoedelijk ten noorden van het plangebied, aan de overzijde van de Berkensingel. Ook ten zuiden van het plangebied zijn laag vliegende en roepende gierzwaluwen waargenomen. Mogelijk bevinden zich hier ook broedplaatsen in gebouwen aan de Laarstraat en Warnsveldseweg. Het plangebied is niet van belang als leefgebied voor de gierzwaluw.

Steenmarter

Tijdens het vleermuisonderzoek is op 5 juni een foeragerende steenmarter (Flora- en faunawet, tabel 2) waargenomen. De steenmarter kwam vanuit zuidelijke richting de parkeerplaats op gelopen. Vermoedelijk kwam het dier vanuit de bebouwing ten westen van het plangebied. Er bevinden zich hier diverse potentieel geschikte verblijfplaatsen voor de steenmarter. De gebouwen binnen het plangebied zijn echter ook zeer geschikt als verblijfplaats voor deze beschermde soort. De steenmarter inspecteerde en bezocht diverse geparkeerde auto's op de verharde parkeerplaats aan de Halvemaanstraat. Na circa 10 minuten verdween de steenmarter via een groenstrook uit het zicht. Het is niet bekend waar de steenmarter vandaan kwam. De steenmarter is tijdens de overige bezoeken niet meer waargenomen.

Overige broedvogels

Tijdens de ochtendbezoeken van het huismusonderzoek zijn een aantal territoriale vogels waargenomen, die mogelijk broeden in de opgaande vegetatie rond om de parkeerplaatsen. Het betreft de soorten merel, grauwe vliegenvanger, koolmees, ekster en Turkse tortel.

4 Toetsing aan de Flora- en faunawet

Vleermuizen

Vleermuizen zijn beschermd middels de Flora- en faunawet en de EU-Habitatrichtlijn (zie bijlage 2). Alle vleermuissoorten zijn in de Flora- en faunawet opgenomen in tabel 3: streng beschermd. Van streng beschermde soorten zijn de vaste rust- en verblijfplaatsen beschermd. Ook essentiële vliegroutes en foerageergebieden van vleermuizen zijn beschermd.

Er zijn 3 soorten vleermuizen aangetroffen in het plangebied: gewone dwergvleermuis, gewone grootoorvleermuis en laatvlieger. Verblijfplaatsen zijn niet aangetroffen. De waargenomen soorten hebben hun verblijfplaats buiten het plangebied. De soorten gebruiken het plangebied als foerageergebied. Er zijn gemiddeld 3-6 foeragerende gewone dwergvleermuizen en 1-2 foeragerende laatvliegers aangetroffen in het plangebied. De dieren gebruiken de opgaande vegetatie op en langs de parkeerplaatsen als foerageergebied. Van de gewone grootoorvleermuis is eenmalig 1 foeragerend exemplaar aangetroffen tijdens de tweede najaarsronde.

Het plangebied is geen essentieel foerageergebied (of vliegroutegebied) gezien de lage aantallen vleermuizen en de beschikbaarheid van voldoende alternatief foerageergebied in de omgeving van het plangebied. Rondom het plangebied zijn diverse groenstructuren te vinden die geschikt zijn als foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis, laatvlieger en gewone grootoorvleermuis. Dit zijn met name de bomenrijen langs de gracht aan de Berkensingel. De groenstructuren aan de Boompjeswel en Martinetsingel, het park bij de Grote Gracht en langs de Berkel. Deze foerageergebieden liggen in de directe omgeving van de Halvemaanstraat en zijn daardoor bereikbaar voor vleermuizen. Ruimtelijke ingrepen binnen het plangebied zullen geen significant negatief effect hebben op het foerageergebied voor vleermuizen. Om de kwaliteit van het leefgebied voor vleermuizen niet te laten verslechteren is het echter zeer wenselijk om de bomenrijen in het plangebied te behouden.

Maatregelen

Er hoeven geen mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen te worden voor vleermuizen.

Huismus

De huismus is een jaarrond beschermde vogelsoort. De vaste rust- en verblijfplaatsen van deze soort zijn jaarrond beschermd en vallen onder categorie 2 van vogelnesten: 'nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De nestlocaties en de functionele leefomgeving mogen niet zomaar verstoord of vernietigd worden, ook niet buiten het broedseizoen van de soort. Het broedseizoen van de huismus loopt globaal van april – juni.

Leefgebied van de huismus

Het habitat van de huismus moet voldoen aan een aantal eisen, die ook nog eens binnen een straal van enkele meters (dekking bij voedselbronnen) tot enkele honderden meters (nestplek en voedselbronnen) moeten liggen. Het betreft een combinatie van nestgelegenheid, voedsel (voor volwassen en jongen), dekking (stekelige struiken; groenblijvende struiken, coniferen en klimplanten, klimop), plekken voor stofbaden en drinkwater. Ontbreekt één van de onderdelen of liggen ze te ver van elkaar verwijderd, dan is het habitat niet geschikt (bron: *Soortenstandaard Huismus, Ministerie van EL&I*).

De huismus is aangetroffen in het plangebied en de directe omgeving. Er zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen van deze soort aanwezig in de te slopen panden. Nestlocaties van deze soort bevinden zich buiten het plangebied, in de bebouwing aan het Ruitershofje. Het slopen van de panden (buiten het broedseizoen) zal geen negatief effect hebben op de huismus. De onverharde parkeerplaats met bijbehorende groenstrook behoren echter wel tot het leefgebied van de huismus. De huismussen gebruiken de bomenrijen en met name het dichte braamstruweel als schuilgelegenheid, uitkijkpost en foerageerplek. Vermoedelijk benutten de mussen de onverharde parkeerplaats

ook om een zandbad te nemen en water te drinken in regenplassen. Dit deelgebied behoort tot de functionele leefomgeving van een kolonie huismussen en is daarmee strikt beschermd. Wanneer dit deelgebied verloren gaat wordt de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaatsen van de huismus aangetast. Dit is een overtreding van de Flora- en faunawet. Zonder de groenstrook en onverharde parkeerplaats zal de nestlocatie vermoedelijk ongeschikt raken, doordat een belangrijk onderdeel van het leefgebied verloren gaat.

Maatregelen

Op geen enkel moment, ook niet tijdelijk, mag er een achteruitgang van de functionaliteit van een voortplantingsplaats en/of van een vaste rust- en verblijfplaats optreden. Een gebied moet voor de huismus blijvend voorzien in alles wat nodig is om succesvol te kunnen voortplanten of te rusten. Door het nemen van geschikte maatregelen kunnen negatieve effecten worden uitgesloten. Deze maatregelen moeten leiden tot behoud van de ecologische functionaliteit van het gebied voor de huismus. De maatregelen moeten uitgevoerd worden en functioneren voordat de werkzaamheden plaats gaan vinden (bron: *Soortenstandaard Huismus, Ministerie van EL&I*). Maatregelen treffen voor het behouden van nestgelegenheid is niet noodzakelijk. De nestgelegenheden bevinden zich buiten het plangebied en worden daardoor niet bedreigd door de geplande ruimtelijke ontwikkeling. De volgende maatregelen zijn noodzakelijk om het functioneel leefgebied van de kolonie huismussen niet aan te tasten:

- Behoud van voldoende dekkingsmogelijkheden/slaapgelegenheden door het in stand houden van de 2 groenstroken langs de onverharde parkeerplaats.
- Behoud van voldoende drinkgelegenheden en stofbaden door een gedeelte van het de onverharde parkeerplaats intact te laten.
- Sloopwerkzaamheden dienen buiten het broedseizoen uitgevoerd te worden, of ruim voor aanvang van het broedseizoen in gang gezet te worden. Het broedseizoen van de huismus loopt van april t/m augustus.

Wanneer het niet mogelijk is om het leefgebied te behouden middels bovenstaande maatregelen, dienen compenserende maatregelen getroffen te worden middels het inrichten van alternatief leefgebied.

Steenmarter

De steenmarter is strikt beschermd middels de Flora- en faunawet: tabel 2. Van tabel 2 soorten, zoals de steenmarter, zijn de vaste rust- en verblijfplaatsen beschermd. Er is een foeragerende steenmarter aangetroffen in het plangebied. Het is niet bekend of een verblijfplaats van deze beschermde soort aanwezig is in de te slopen gebouwen. De te slopen gebouwen zijn potentieel geschikt als vaste rust- en verblijfplaats. Door het slopen van de gebouwen gaan mogelijk verblijfplaatsen van steenmarter verloren. Tevens wordt door de geplande ruimtelijke ontwikkelingen het plangebied minder geschikt als foerageergebied voor de steenmarter.

Steenmarter is een soort van tabel 2 van de Flora- en faunawet. Ruimtelijke ontwikkelingen worden getoetst aan de gunstige staat van instandhouding van de betreffende tabel 2 soort. Als een goedgekeurde gedragscode van toepassing is op de werkzaamheden geldt een vrijstelling. Een ontheffing van de Flora- en faunawet is dan niet noodzakelijk, maar activiteiten moeten wel aantoonbaar worden uitgevoerd zoals in de gedragscode staat. De goedgekeurde gedragscode Flora- en faunawet van Bouwend Nederland & NEPROM geeft over steenmarter het volgende aan: "Bestaande gebouwen worden voorafgaand aan de ingreep gecontroleerd op het voorkomen van onder andere steenmarter. Bij positief resultaat, dus aanwezigheid van de soort, worden geen werkzaamheden uitgevoerd tijdens het broed- of nestelseizoen". Tevens blijft de zorgplicht gelden.

Maatregelen

Voorafgaand aan de sloop dient middels een grondige inspectie bepaald te worden of de te slopen gebouwen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats. De inspectie dient uitgevoerd te worden door een steenmarterdeskundige.

Wanneer blijkt dat er een vaste rust- en verblijfplaats van steenmarters aanwezig is dienen de volgende maatregelen genomen te worden:

- Sloop wordt uitgevoerd buiten de kwetsbare periode van de steenmarter (voortplantingsseizoen, winterrust). Het strippen en slopen van het gebouw dient plaats te vinden in de periode augustus t/m februari. Bij voorkeur in augustus-september, omdat de steenmarter(s) dan nog alle tijd heeft een alternatieve schuilgelegenheid te vinden, voor het nieuwe voortplantingsseizoen.
- Bij het slopen van het gebouw moet voorzichtig gewerkt worden. De woning moet in ongeveer de volgorde van opbouw ook weer worden afgebroken. Daarbij worden delen van het gebouw steeds één voor één verwijderd. Vooral bij het dak is het van belang dat de dakplaten, betimmering en isolatie niet tegelijk worden verwijderd. Het gebouw wordt zo 'gestript' tot het skelet over is.
- Verwijder eerst het dak, zoals hierboven beschreven, en geef de steenmarter enkele dagen de tijd om te vertrekken. Vervolgens kan de verdere sloop in gang gezet worden.
- Mocht er zich een toch een rustplaats met steenmarters bevinden dan krijgt het dier voldoende tijd om te vluchten. Bij het snel 'platgooien' van gebouwen bijvoorbeeld met een shovel is dit niet of minder het geval.

Deze maatregelen kunnen alleen uitgevoerd worden zonder ontheffing, wanneer tijdens de sloopwerkzaamheden gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. De verantwoordelijkheid ligt hiervoor bij de uitvoerende partij. Door bovenstaande werkwijze te hanteren krijgt de eventueel aanwezige steenmarter voldoende gelegenheid om een alternatieve verblijfplaats te vinden. Steenmarters hebben verschillende verblijfplaatsen binnen hun territorium. Bovendien zijn er voldoende nieuwe alternatieven aanwezig in de directe omgeving. Geschikt leefgebied blijft voldoende beschikbaar. Door de mitigerende maatregelen worden negatieve effecten aan individuen van de beschermde steenmarter niet verwacht.

Overige broedvogels

Tijdens het onderzoek zijn een aantal losse waarnemingen van vogels verzameld in het plangebied. Het gaat om soorten die mogelijk broeden in het te verwijderen groen binnen het plangebied.

Maatregelen

Alle aangetroffen en te verwachten vogelsoorten zijn beschermd krachtens de Flora- en faunawet en de Vogelrichtlijn. Ontheffing voor deze diergroep is niet mogelijk. Dit betekent dat het verstoren, verontrusten, doden en anderszins nadelig beïnvloeden van deze soortgroep niet is toegestaan. Voor vogels geldt dat deze tijdens de broedperiode het meest gevoelig zijn voor verstoring. De rest van het jaar zijn zij flexibeler en is de kans op nadelige effecten door de werkzaamheden voor de individuen aanzienlijk minder. Hierdoor is het raadzaam met de werkzaamheden te starten buiten het broedseizoen. Als de werkzaamheden in volle gang zijn bij aanvang van het broedseizoen, is het verstoringeffect op (broed)vogels minimaal. Het broedseizoen ligt, afhankelijk van de weeromstandigheden en aanwezige soorten, ruwweg tussen 15 maart en 15 juli. Broedgevallen buiten deze periode zijn ook beschermd. De gierzwaluw, waarvan de nesten jaarrond beschermd zijn, broedt niet in het plangebied. Voor deze soort hoeven geen extra maatregelen getroffen te worden vooraf, tijdens of na de geplande werkzaamheden.

5 Conclusie

Vleermuizen

Er zijn geen verblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig binnen het plangebied. Er zijn geen essentiële foerageergebieden of vliegroutes van vleermuizen aanwezig binnen het plangebied. Er hoeven geen mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen te worden voor vleermuizen. Om de kwaliteit van het leefgebied voor vleermuizen te behouden is het echter zeer wenselijk om de bomenrijen in het plangebied te behouden.

Huismus

Er zijn geen broedlocaties van huismussen aanwezig binnen het plangebied. Een deel van het plangebied is echter wel onderdeel van het essentieel leefgebied van een kolonie huismussen. Om de functionaliteit van het essentieel leefgebied van huismussen niet aan te tasten, dienen een aantal elementen behouden te blijven. Wanneer behoud niet mogelijk is dienen compenserende maatregelen getroffen te worden, zoals het aanbieden van alternatief leefgebied. Er mag geen tijdelijke verslechtering van de kwaliteit van het leefgebied optreden.

Steenmarter

Te slopen panden zijn geschikt als verblijfplaats voor de beschermde steenmarter. In de te slopen panden bevindt zich mogelijk een verblijfplaats van de steenmarter. De soort is in het plangebied waargenomen. Voorafgaand aan de sloop van de panden is een inspectie naar steenmarter noodzakelijk. Wanneer een vaste rust- en verblijfplaats van de steenmarter aanwezig is dienen mitigerende maatregelen getroffen te worden.

Literatuurlijst

- Dienst Regelingen, Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Soortenstandaard Huismus, *Passer domesticus*. December 2011.
- Broekhuizen, S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk, J.B.M. Thissen (1992). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Dienst Regelingen (2009). Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet.
- Dienst Regelingen (2009). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.
- Lange R., R. Twisk, A. van Winden & A. van Diepenbeek (2003). Zoogdieren van West Europa. Stichting Uitgeverij van de KNNV en VZZ i.s.m. Vereniging Natuurmonumenten, Utrecht.
- Limpens H., K. Mostert & W. Bongers (red.) (1997). Atlas van de Nederlandse vleermuizen. Stichting Uitgeverij van de KNNV, Utrecht.
- SOVON vogelonderzoek Nederland (2002). Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000, Nederlandse Fauna deel 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Bijlage 1 Aangetroffen vleermuissoorten

Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)

De meest voorkomende vleermuis in Nederland is de gewone dwergvleermuis. De soort komt vooral voor in gesloten tot half open landschap en jaagt in de beschutting van opgaande elementen in de groene bebouwde omgeving, langs kanalen, vaarten, in tuinen en parken met vijver, in lanen, tussen boomkruinen, langs bosranden etc. De soort jaagt op geringe hoogte (2-5 meter) vooral op kleinere insecten als muggen, haften, gaasvliegen etc. en blijft daarbij binnen 2 km van de verblijfplaats. De gewone dwergvleermuis verblijft in gebouwen. Vaak in spouwmuren maar ook onder platte daken, achter vensterluiken, achter betimmering enz. Gewone dwergvleermuizen verwisselen vaak van gebouw maar gebruiken daarbij wel steeds veel dezelfde gebouwen. De soort is goed in staat nieuwe gebouwen of gebieden te koloniseren. In de winter overwinteren de dieren in gemengde groepen als kolonie in vaak dezelfde verblijfplaatsen. De vrouwtjes verzamelen zich in een kraamkolonie. De mannetjes verblijven solitair of in zeer kleine groepjes in de directe omgeving. In de paartijd (herfst) bezetten de mannetjes een territorium en proberen de vrouwtjes te lokken met hun baltsroep.

Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

De laatvlieger is een van de grootste vleermuizen van Nederland. De laatvlieger jaagt boven open tot halfopen landschap, vooral in de beschutting van opgaande houtige elementen zoals bosranden, heggen en lanen. In of aan de rand van de bebouwde kom kan men in de schemering laatvliegers rond lantaarnpalen, in tuinen en in parken zien jagen. De laatvlieger komt zowel in de paartijd als in de kraamperiode alleen in gebouwen voor. Ze wonen in de spouwmuur, achter de betimmering, onder daklijsten en dakpannen of onder het lood rondom de schoorsteen. Soms worden ze ook op zolders aangetroffen. Laatvliegers bewonen een netwerk van verschillende huizen die op een afstand van hooguit enkele honderden meters van elkaar liggen. Ze verhuizen soms wel, maar zijn in principe erg plaats- en gebiedstrouw. Soms wordt één huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 tot 5 km (zelden meer) rondom de kolonie. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook wel grote afstanden door open gebied

Gewone grootoorvleermuis (*Plecotus auritus*)

De gewone grootoorvleermuis jaagt met een langzame, zeer wendbare vlucht dicht op of door de vegetatie, waar insecten van bladeren of uit de lucht worden gegrepen. Vaak vliegen ze in een langzame, stijgende vlucht verticaal van onderen naar boven langs vegetatie of wanden. Soms blijven ze stil hangen (bidden) in de lucht. De prooien worden dan direct van de vegetatie afgepikt. Verschillende soorten nachtvlinders kunnen de geluiden horen die vleermuizen maken voor hun echolocatie. Als reactie hierop laten ze zich vallen. Als antwoord hierop gebruiken grootoorvleermuizen zeer zachte echolocatiegeluiden. Ze ontdekken de prooien niet alleen met hun echolocatie, maar ook met hun ogen en door te luisteren naar het ritselende geluid dat een prooidier maakt. Soms landen ze op de grond om een prooi uit het gras te pakken. Gewone grootoorvleermuizen jagen op beschutte plekken in bos en kleinschalig parkachtig landschap, boven bospaden, in lanen en open plekken, langs bosranden en laag boven (bloeiende) kruidenvegetaties of langs en door de kroon van (bloeiende) bomen. Als wendbare vlieger jagen ze ook veel in gebouwen, bijvoorbeeld op zolders, in schuren en in stallen met vee. Gewone grootoorvleermuizen vangen diverse relatief grote, vaak dagactieve of niet-vliegende prooien, zoals dagpauwogen, langpootmuggen, spinnen, kevers, schietmotten, vliegen, rupsen, steekmuggen en oorwormen. Grote prooien worden meegenomen naar een hangplaats en daar opgegeten. Deze hangplaatsen kunnen bestaan uit een boomtak of plafondbalk. Dergelijke hangplekken zijn herkenbaar aan de vleermuiskeutels en de afgebeten vlindervleugels die onder de hangplek te vinden zijn.

Gewone grootoorvleermuizen jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op een afstand van maximaal 3 km. Ze volgen hagen en houtwallen, maar vooral in bos of kleinschalig landschap vliegen ze gewoon tussen de bomen door. De paartijd loopt van de herfst tot in het voorjaar. In de herfst en het voorjaar worden grootoorvleermuizen waargenomen, die vanaf een hangplaats aan bijvoorbeeld een boomstam, luid roepend de aandacht trekken. In die tijd worden seksueel actieve mannetjes in boomholtes, op zolders en in nest- en vleermuiskasten gevonden. De gewone grootoorvleermuis komt verspreid over heel Nederland voor maar nergens in grote aantallen. De soort is sterk gebonden aan kleinschalig landschap en bosgebieden en is in de open polderlandschappen in West- en Noord-Nederland een zeldzaamheid. De gewone grootoorvleermuis gebruikt zeer uiteenlopende soorten verblijfplaatsen. Ze worden in de zomer aangetroffen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, in holten en spleten in bomen en in nest- en vleermuiskasten. Ze vormen meestal groepen van 5 tot 25 dieren, in uitzonderingen tot 80 dieren. Deze gebruiken in kleine groepjes verspreid een groot aantal verblijfplaatsen naast elkaar. Ze verhuizen vaak. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt, zoals grotten, kalksteengroeven, oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken, ijskelders en (kasteel)kelders. Overwinterende gewone grootoorvleermuizen zijn echter ook op zolders en in kerkstorens, en een enkele keer in boomholtes gevonden. De winterslaapperiode duurt van oktober/november - maart/april. Het zijn echter geen stabiele slapers. Vooral grootoorvleermuizen die in winterverblijven met wisselende temperaturen overwinteren, worden, ook bij koud weer, regelmatig wakker. Ze jagen dan bijvoorbeeld op zolders op de daar overwinterende vlinders. De gewone grootoorvleermuis geldt als standvleermuis. Meestal overwinteren ze in de onmiddellijke nabijheid van hun zomerverblijfplaatsen. De maximale afstand waarover verplaatsingen van geringde dieren zijn geregistreerd is circa 50 km.

Bijlage 2 Wettelijk kader

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet beschermt planten en dieren tegen negatieve invloeden en bevat hiervoor diverse concrete verbodsbepalingen:

- beschermde inheemse dieren mogen niet verstoord, gevangen of gedood worden;
- beschermde inheemse plantensoorten mogen niet vernield, beschadigd of ontworteld worden;
- nesten, rustplaatsen en voortplantingsplaatsen van beschermde soorten mogen niet verstoord of vernield worden.

De Flora- en faunawet kent drie verschillende beschermingsregimes. Hiertoe zijn de beschermde planten en dieren onderverdeeld in drie categorieën, elke categorie kent een eigen beoordelingstoets voor ontheffingverlening (zie tabel 1).

Beschermde flora en fauna	Zonder gedragscode	Met gedragscode
Algemene soorten (tabel 1 ff-wet)	Algemene vrijstelling	Algemene vrijstelling
Overige soorten (tabel 2 ff-wet)	"Lichte" toets	Vrijstelling
Streng beschermde soorten (tabel 3 ff-wet)	"Uitgebreide" toets	"Uitgebreide" toets

Tabel 1. Beoordelingstoets voor ontheffing.

Tabel 1 maakt melding van een gedragscode. In een gedragscode is opgenomen hoe werkzaamheden worden uitgevoerd zodanig dat schade aan beschermde soorten wordt voorkomen of tot een minimum wordt beperkt. Wanneer bij uitvoering van de werkzaamheden gehandeld wordt volgens de gedragscode, en dit ook aangetoond kan worden, geldt een vrijstelling of lichtere toetsing (zie tabel 1). De gedragscode moet wel door de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit goedgekeurd zijn, alvorens deze een wettelijke status heeft.

Flora- en faunawet, tabel 1: Algemene vrijstelling

Veel soorten die in de Flora- en faunawet zijn opgenomen, komen in Nederland algemeen voor. Voor verstoring van deze soorten bij uitvoering van werkzaamheden in het kader van bestendig onderhoud, beheer of gebruik, of bij ruimtelijke ontwikkeling of inrichting, geldt een algemene vrijstelling en is dus geen ontheffing nodig.

Flora- en faunawet, tabel 2: "Lichte" toets

Wanneer soorten uit de tweede categorie negatief beïnvloed worden en niet gehandeld wordt volgens een gedragscode, geldt bij de ontheffingsaanvraag de "lichte" toets. Hierbij moet aangetoond worden dat de werkzaamheden er niet toe mogen leiden dat het voortbestaan van de soorten in gevaar wordt gebracht. Werken volgens de Gedragscode Flora- en faunawet voor de bouw- en ontwikkelsector geeft vrijstelling voor deze categorie van beschermde soorten. Er hoeft hiervoor geen ontheffing aangevraagd te worden. Er mag echter geen afbreuk gedaan worden aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. De populatie in het gebied mag geen gevaar lopen om uit te sterven. Hiervoor moeten maatregelen getroffen worden, die opgenomen worden in een ecologisch werkprotocol.

Flora- en faunawet, tabel 3: "Uitgebreide" toets

Wanneer soorten uit tabel 3 voorkomen in een gebied dienen er maatregelen getroffen te worden om behoud van de lokale populatie, bescherming van individuen en de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te garanderen. Hiervoor dienen mitigerende en mogelijk compenserende maatregelen getroffen te worden. Om zeker te zijn of de maatregelen voldoende zijn, dienen ze vooraf beoordeeld te worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat de initiatiefnemer zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft de initiatiefnemer bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen het project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

Indien vaste verblijfplaatsen worden beschadigd of weggehaald of behoud van de lokale populatie dan wel bescherming van de aanwezige individuen niet voldoende kan worden gegarandeerd, dienen compenserende maatregelen te worden uitgevoerd én dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen. Voor deze soorten geldt echter dat alleen ontheffing wordt verleend op grond van een wettelijk belang genoemd in de Habitatrichtlijn of Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantsoorten.

Dat zijn voor Bijlage IV-soorten Habitatrichtlijn:

- bescherming van flora en fauna;
- volksgezondheid en openbare veiligheid;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

en voor Bijlage 1: AMvB-soorten:

- bescherming van flora en fauna;
- volksgezondheid en openbare veiligheid;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten;
- uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

Vogels

Alle vogels in Nederland zijn streng beschermd. Werkzaamheden of gebruik van ruimte waarbij vogels gedood of verontrust, of waardoor hun nesten of vaste rust- en verblijfplaatsen worden verstoord, zijn verboden. Voor vogels geldt dat er alleen ontheffing wordt verleend op grond van een wettelijk belang zoals vermeld in de Vogelrichtlijn. Dat zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid en openbare veiligheid.

Overtreding van de Flora- en faunawet dient voorkomen te worden door het nemen van mitigerende maatregelen. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplanting- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen van de soorten. Het betreft hier de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld migratieroutes en foerageergebied. Om zeker te zijn of de maatregelen voldoende zijn, dienen ze vooraf beoordeeld te worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat de initiatiefnemer zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft de initiatiefnemer bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen het project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

Bescherming van vogelnesten

Tijdens werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. En ook niet als maatregelen getroffen worden die voorkomen dat deze soorten zich op de bouwplaats vestigen tijdens het broedseizoen. Buiten het broedseizoen mogen nesten verplaatst of verwijderd worden, maar daar zijn uitzonderingen op.

Nesten die het hele jaar door zijn beschermd

Op de volgende categorieën gelden de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet het *gehele* seizoen:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Nesten die *niet* het hele jaar door zijn beschermd

Er zijn ook vogelnesten die worden aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet beschermd.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

De soorten uit bovenstaande categorie 5 vragen extra onderzoek, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. Categorie 5-soorten zijn namelijk wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Zorgplicht (art 2 Flora- en faunawet)

Naast bovenstaande verplichtingen voor beschermde soorten geldt bovendien voor alle soorten, plant en dier, de zogenaamde zorgplicht. In de zorgplicht is opgenomen dat alle planten en dieren een intrinsieke waarde hebben en onvervangbaar zijn. De zorgplicht is een fatsoenseis en houdt in dat bij menselijk handelen voldoende zorg in acht genomen wordt om in het wild levende planten en dieren zoveel mogelijk te beschermen.

stichting staring advies

Dr. Grashuisstraat 8
7021 CL Zelhem

T 0314 641910
F 0314 641909

info@staringadvies.nl
www.staringadvies.nl

